

BÖLÜM 3

EN FAZLA SEYAHAT EDİLEN ON ÜLKEDE TURİZM İLE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ANALİZİ

Süleyman YURTKURAN¹

1. GİRİŞ

1960'lı yıllarda ekonomik hedeflere çok az bir şekilde katkıda bulunan ve üretken olmayan bir faaliyet olarak görülen turizm sektörü, günümüzde dünyanın en büyük endüstrileri arasında yer almaktadır. Bu sektör istihdam oluşturmada, yatırım fırsatlarını teşvik etmekte, ticaret ve altyapı gelişimini sağlamada, ek vergiler üretmekte ve dünya ekonomilerine göre hane halkı ve devlet gelirini arttırmaktadır (Davis & ark., 1988; Archer, 1995; Durbarry, 2002). Mevcut çalışmalar, turizmin ulusların zenginliğine ve cari açıklar ile ödeme dengesi açıkları gibi ekonomik ve finansal açıkların kapanmasına katkıda bulunan önemli bir gelir kaynağı olduğunu büyük ölçüde doğrulamaktadır (Katircioğlu & ark., 2018). Bununla birlikte uluslararası turizm, sadece gelir seviyesinden değil; diğer ülkelerden getirilen kültürlerden de ulusların zenginliğine katkıda bulunan, dünyanın önde gelen hizmet sektörlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. (Tecil & ark., 2020)

Turizm faaliyetleri 2019 yılında küresel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)'nın %10,3'ünü kapsamaktadır. Bu değer de yaklaşık olarak 8,9 trilyon dolara denk gelmektedir. Turizm sektöründe 1,7 trilyon dolar değerinde ziyaretçi ihracatı (toplam ihracatın %6,8'i, küresel hizmet ihracatının %28,3'ü) gerçekleşmiştir. Ekonomik büyüme yıllık bazda bütün sektörlerde ortalama olarak tüm dünyada %2,5 artarken, turizm sektöründeki büyüme %3,5 olarak gerçekleşmiştir (Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi [WTTC], 2019). Bu durum şekil 1'de gösterilmektedir. 2019 yılında ekonomik büyümeye en fazla katkı bilgi iletişim sektöründe olurken ikinci sırada finansal servis yer almaktadır. Turizm sektörü ise %3,5'lik katkıyla üçüncü sırada bulunmaktadır.

¹ Dr, Millî Eğitim Bakanlığı, suleymanyurtkuran@hotmail.com

Bu çalışmada 1995-2018 döneminde en fazla seyahat edilen on ülkede turizm ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki araştırılmıştır. Kurulan modellerde yatay kesit bağımlılığı ve homojenlik olmadığı belirlenmiştir. Birim kök testlerinden elde edilen sonuçlara göre serilerin seviyelerinde birim kök içerdikleri, birinci farklarında ise durağan oldukları tespit edilmiştir. Eşbütünleşme testi sonucuna göre seriler arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Son olarak uzun dönem katsayılarına bakıldığında İtalya, Türkiye Almanya ve İngiltere'de turizmde gerçekleşen artışın ekonomik büyümeyi arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu ülkelerde turizme yapılacak yatırımlar ekonomik büyümeye katkı sağlayacaktır. Turizm faaliyetlerinin genişletilmesi için daha fazla kaynak ayrılması ve bu sektör için uzun vadeli politikalar geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Çin'de ise ekonomik büyümede gerçekleşen artışın turizmi arttırdığı tespit edilmiştir. Son olarak; Fransa, İspanya ve ABD'de turizm ile ekonomik büyümenin birbirlerini karşılıklı olarak etkiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

2019 yılında küresel GSYİH'nın %10,3'ünü kapsayan turizm sektöründe bu değer yaklaşık olarak 8,9 trilyon dolara denk gelmektedir. Bununla birlikte 1,7 trilyon dolar değerinde ziyaretçi ihracatı elde edilmiştir. Bu yüzden turizm sektörünün ekonomik büyümeye katkısı oldukça yüksektir. Fakat, COVID-19'un hızlı gelişimi, seyahat ve turizm sektörü üzerinde hissedilebilir derecede etki bırakmıştır. Bugün şokların artan karmaşıklığı ve birbirine bağlılığı, "panik faktörün" gerçekliğini ve krizlere hazır olmanın önemini vurgulamaktadır. İnsanların evlerinde kalmaları ve COVID-19'un ekonomik etkisi piyasa ortamını değiştirmiştir. Bu yoğun dijital katılım ve fiziksel kısıtlama döneminin ardından, yüksek kaliteli deneyimsel ve güvenilir varış yerleri hiç olmadığı kadar talep edilecektir. Özellikle TLGH hipotezinin geçerli olduğu Türkiye, Almanya ve İngiltere'de bu faktörler göz önünde bulundurularak gereken önlemlerin alınması ülke ekonomilerinin gelişimi için büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Al-mulali, U., Fereidouni, H. G., Lee, J. Y., Mohammed, A. H. (2014). Estimating the tourism-led growth hypothesis: A case study of the Middle East countries. *Anatolia*, 25(2), 290-298.

Algan, N. ve Gencer, S. (2015). Türkiye'de turizm gelirlerinin ekonomik Büyümeye etkisi: Yapısal kırılmalı eşbütünleşme testinden bulgular. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(1), 31-44.

Apergis, N., Payne, J. E. (2012). Tourism and growth in the Caribbean—evidence from a panel error correction model. *Tourism Economics*, 18(2), 449-456.

Aslan, A. (2014). Tourism development and economic growth in the Mediterranean countries: Evidence from panel Granger causality tests. *Current issues in Tourism*, 17(4), 363-372.

Archer, B. (1995). Importance of tourism for the economy of Bermuda. *Annals of Tourism Research*, 22(4), 918-930.

Aslan, A. (2014). Tourism development and economic growth in the Mediterranean countries: Evidence from panel Granger causality tests. *Current Issues in Tourism*, 17(4), 363-372.

Balsalobre-Lorente, D., Driha, O. M., Sinha, A. (2020). The dynamic effects of globalization process in analysing N-shaped tourism led growth hypothesis. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 43, 42-52.

Balaguer, J., Cantavella-Jorda, M. (2002). Tourism as a long run economic growth factor: The Spanish case. *Applied Economics*, 34(7), 877-884.

Belloumi, M. (2010). The relationship between tourism receipts, real effective exchange rate and economic growth in Tunisia. *International Journal of Tourism Research*, 12(5), 550-560.

Bilen, M., Yilanci, V., Eryüzlü, H. (2017). Tourism development and economic growth: a panel Granger causality analysis in the frequency domain. *Current Issues in Tourism*, 20(1): 27-32.

Bond, S.R., Eberhardt, M. (2013). Accounting for unobserved heterogeneity in panel time series models. *Working Paper*. Oxford: Nuffield College, University of Oxford.

Davis, D., Allen, J., Cosenza, R. M. (1988). Segmenting local residents by their attitudes, interests, and opinions toward tourism. *Journal of Travel Research*, 27(2), 1-8.

Demiroz, D. M., Ongan, S. (2005). The contribution of tourism to the long-run Turkish economic growth. *Ekonomický časopis*, 9, 880-894.

Dogru, T., Bulut, U. (2018). Is tourism an engine for economic recovery? Theory and empirical evidence. *Tourism Management*, 67, 425-434.

Durbarry, R. (2002). The economic contribution of tourism in Mauritius. *Annals of Tourism Research*, 29(3), 862-865.

Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (2019). Economic impact 2019 world. <https://wtcc.org/Research/Economic-Impact>

Eberhardt, M., Teal, F. (2010). Productivity analysis in global manufacturing production. *Economics Series Working Papers*, 515. University of Oxford, Department of Economics.

Etokakpan, M. U., Bekun, F. V., Abubakar, A. M. (2019). Examining the tourism-led growth hypothesis, agricultural-led growth hypothesis and economic growth in top agricultural producing economies. *European Journal of Tourism Research*, 21, 132-137.

Ghosh, S. (2011). Examining tourism-led growth hypothesis for India. *International Journal of Indian Culture and Business Management*, 4(3), 347-355.

Gunduz, L., Hatemi-J, A. (2005). Is the tourism-led growth hypothesis valid for Turkey? *Applied Economics Letters*, 12(8), 499-504.

Jalil, A., Mahmood, T., Idrees, M. (2013). Tourism-growth nexus in Pakistan: Evidence from ARDL bounds tests. *Economic Modelling*, 35, 185-191.

Katircioglu, S. T. (2009). Revisiting the tourism-led-growth hypothesis for Turkey using the bounds test and Johansen approach for cointegration. *Tourism Management*, 30(1), 17-20.

Katircioglu, S. T. (2011). Tourism and growth in Singapore: New extension from bounds test to level relationships and conditional Granger causality tests. *The Singapore Economic Review*, 56(3), 441-453.

Katircioglu S., Katircioglu S. T., Altınay M. (2018). Interactions between tourism development and financial development. *Service Industries Journal*, 38(9-10), 519-542

Khan, H., Seng, C. F., Cheong, W. K. (1990). Tourism multiplier effects on Singapore. *Annals of Tourism Research*, 17(3), 408-418.

Kızılkaya, O. (2018). Türkiye'de turizm gelirleri ve büyüme ilişkisinin bootstrap nedensellik testi ile incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(21), 218-227.

Kim, H. J., Chen, M. H., Jang, S. (2006). Tourism expansion and economic development: The case of Taiwan. *Tourism management*, 27(5), 925-933.

Lee, C. C., Chang, C. P. (2008). Tourism development and economic growth: A closer look at panels. *Tourism management*, 29(1), 180-192.

Li, K. X., Jin, M., Shi, W. (2018). Tourism as an important impetus to promoting economic growth: A critical review. *Tourism Management Perspectives*, 26, 135-142.

- Mitra, S.K. (2019). Is tourism-led growth hypothesis still valid?. *International Journal of Tourism Research*, 21(5), 615-624.
- Narayan, P. K. (2004). Fiji's tourism demand: the ARDL approach to cointegration. *Tourism Economics*, 10(2), 193-206.
- Oh, C. (2005). The contribution of tourism development to economic growth in the Korean economy. *Tourism Management*, 26(1), 39-44.
- Ohlan, R. (2017). The relationship between tourism, financial development and economic growth in India, *Future Business Journal*, 3(1), 9-22.
- Payne, J.E., Mervar, A. (2010). Research note: The tourism–growth nexus in Croatia. *Tourism Economics*, 16(4), 1089-1094.
- Pesaran, M.H. (2007). A Simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence. *Journal of Applied Econometrics*, 22(2), 265-312.
- Salifou, C. K., Haq, I. U. (2017). Tourism, globalization and economic growth: a panel cointegration analysis for selected West African States. *Current Issues in Tourism*, 20(6), 664-667.
- Tang, C. F., Tan, E. C. (2018). Tourism-led growth hypothesis: A new global evidence. *Cornell Hospitality Quarterly*, 59(3), 304-311.
- Tecel, A., Katircioğlu, S., Taheri, E., Bekun, F. V. (2020). Causal interactions among tourism, foreign direct investment, domestic credits, and economic growth: evidence from selected Mediterranean countries. *Portuguese Economic Journal*, 1-18.
- Tugcu, C. T. (2014). Tourism and economic growth nexus revisited: A panel causality analysis for the case of the Mediterranean region. *Tourism Management*, 42, 207-212.
- Westerlund, J. (2006). Testing for panel cointegration with multiple structural breaks. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics* 68(1), 101-132.
- Westerlund, J., Edgerton, D.L. (2008). A Simple Test for Cointegration in Dependent Panels with Structural Breaks. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics* 70(5), 665-704.
- Yavuz, N.Ç. (2006). Türkiye'de turizm gelirlerinin ekonomik büyümeye etkisinin testi: Yapısal kırılma ve nedensellik analizi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 7(2), 162-171.